

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
менеджменту та бізнесу
Протокол № 1 від 25.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО
Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ОСНОВИ ЛІДЕРСТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань **07 Управління та адміністрування**
Спеціальність **073 Менеджмент**
Освітній рівень **перший (бакалаврський)**
Освітня програма **Бізнес-адміністрування**

Статус дисципліни **обов'язкова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Розробники:
к.е.н., доцент

Ольга МИРОНОВА

к.е.н., доцент

Підписано КЕП

Катерина БАРКОВА

к.е.н., викладач

Ельвін ОМАРОВ

Завідувач кафедри
менеджменту та бізнесу

Тетяна ЛЕПЕЙКО

Гарант програми

Ольга МИРОНОВА

Харків
2023

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Основи лідерства та організаційної динаміки» складена відповідно до навчальної програми підготовки бакалаврів. Навчальна дисципліна «Основи лідерства та організаційної динаміки» належить до циклу професійної підготовки обов'язкових освітніх компонентів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» освітньої програми «Бізнес-адміністрування».

У процесі навчання студенти на лекціях отримують необхідні знання, виконують завдання, пов'язані з практичним застосуванням отриманих знань. Вивчення теоретичних положень курсу «Основи лідерства та організаційної динаміки» потребує їх закріплення за допомогою практичних занять, що становить значну частину дисципліни.

Метою навчальної дисципліни «Основи лідерства та організаційної динаміки» є формування системи знань про сучасні концепції лідерства та навичок щодо його впровадження в ділове життя.

Завдання навчальної дисципліни:

засвоєння основних понять і концепцій теорії лідерства;

визначення переваг та загроз лідерської поведінки в управлінській діяльності;

формування системного погляду на лідерство в управлінській діяльності;

формування у здобувачів лідерських якостей;

надання інструментів застосування лідерства для подальшого особистого та професійного розвитку;

опанування технік створення персонального бренду та формування іміджу лідера;

розширення соціально-комунікативних компетентностей здобувачів;

розвиток навичок самоаналізу.

Об'єктом навчальної дисципліни є процес формування основ лідерства з метою розуміння основ професійного розвитку та розпізнавання організаційної динаміки з метою загального розуміння галузі.

Предметом навчальної дисципліни є теоретичні концепції основ лідерства та організаційної динаміки.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
PH3	СК5, СК7
PH4	СК12
PH5	СК11
PH8	ЗК13, СК11

PH9	CK5, CK8, CK9, CK15
PH10	ЗК11, CK4
PH12	CK14, CK15
PH14	ЗК4, ЗК5, ЗК15, CK13, CK14, CK15
PH15	CK14, CK15
PH17	CK9

де ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК11. Здатність до адаптації та дії у новій ситуації

ЗК13. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

CK4. Вміння визначати функціональні області організації та зв'язки між ними.

CK5. Здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту.

CK7. Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.

CK8. Здатність планувати діяльність організації та управляти часом.

CK9. Здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань.

CK11. Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління.

CK12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

CK13. Розуміти принципи права та використовувати їх у професійній діяльності.

CK14. Розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності.

CK15. Здатність формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички.

PH3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.

PH4. Демонструвати навички виявлення проблеми та обґрунтування управлінських рішень.

PH5. Описувати зміст функціональних сфер діяльності організації.

PH8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.

PH9. Демонструвати навички взаємодії, лідерства, командної роботи.

PH10. Мати навички обґрунтування дієвих інструментів мотивування персоналу організації

PH12. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.

PH14. Ідентифікувати причини стресу, адаптувати себе та членів команди до стресової ситуації, знаходити засоби до її нейтралізації.

PH15. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.

PH17. Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи взаємодії окремої людини (лідера) та групи під час управлінської діяльності

Тема 1. Управління діяльністю людини та групи

1.1. Групи: їх сутність та управління.

Формування груп і команд в організації. Особливості груп і команд. Групова динаміка та лідерство в системі управління. Забезпечення ефективної роботи групи. Управління людьми та управління групою. Формальні та неформальні групи. Особливості неформальних груп, що мають вплив на менеджмент організації.

1.2. Залучення до групової діяльності.

Почуття причетності. Взаємодопомога. Психологія управління. Управління взаємодією.

Тема 2. Сутність теорій лідерства

2.1. Загальне керівництво.

Влада. Лідерство. Типи лідерів. Типи підходів до вивчення лідерства.

2.2. Концепції лідерства.

Теорії, засновані на аналізі лідерських якостей; концепції лідерської поведінки; концепції ситуаційного лідерства; модель лідерства шлях-ціль; концепція атрибутивного лідерства; концепція харизматичного лідерства; концепція лідерства змін.

Тема 3. Стиль керівництва та імідж менеджера

3.1. Лідерство та мотивація.

Якості керівника та менеджера, їх основні ознаки. Стили керівництва. Підходи до вимог до менеджерів: американський, англійський, французький, японський, польський. Правила мотивації: саморегуляція, вербальна та невербальна поведінка.

3.2. Делегування повноважень; побудова іміджу.

Повноваження, їх види та межі. Делегування повноважень. Принципи делегування. Співвідношення повноважень різних рівнів влади. Поняття процесу делегування. Імідж менеджера. Основні вимоги та правила створення та підтримки позитивного іміджу керівника.

Тема 4. Види групової динаміки. Реалізація лідерства в соціальних групах

4.1 Поведінка в групі.

Сутність групової динаміки. Специфічні фактори функціонування групи. Невелика група. Характерні ознаки групи. Типи груп. Структурно-ситуаційна характеристика групи. Зміни поведінки. Моделі організаційної поведінки людей.

4.2 Інформація та зв'язок.

Управлінська інформація. Комунікації, їх види. Функції спілкування. Процес спілкування. Елементи обміну інформацією. Принципи ефективної комунікації. Комунікаційні бар'єри. Модель взаємодії лідера з неформальними групами Хоманса. Фактори, що впливають на ефективність неформальних груп.

Змістовий модуль 2. Механізми організаційної динаміки

Тема 5. Природа та сутність організаційного конфлікту

5.1. Конфлікт. Об'єктивні та суб'єктивні причини конфліктів.

Типи конфліктних особистостей. Типології конфліктів в організації. Функції конфліктів в організації. Передумови та джерела конфліктів в організації. Внутрішні організаційні конфлікти та конфлікти із зовнішнім середовищем організації.

5.2. Соціальні конфлікти.

Трудові конфлікти в організації як різновид соціальних конфліктів. Трудові відносини як об'єкт трудових конфліктів в організації. Особливості трудових конфліктів у сучасних організаціях. Індивідуальні та колективні трудові конфлікти. Форми організованої боротьби працівників за захист своїх прав та інтересів.

Тема 6. Вирішення внутрішньоорганізаційних протиріч

6.1. Основні способи управління конфліктами в організації.

Інформаційна модель конфліктної ситуації. Стилі спілкування. Стилі поведінки в конфліктній ситуації. Важкі лідери. Загальні рекомендації щодо вирішення конфліктів між керівником і підлеглими. Розв'язка як форма повного припинення конфлікту. Передумови вирішення конфлікту. Можливі форми припинення конфлікту. Умови та фактори конструктивного вирішення конфлікту.

6.2. Компромiс i консенсус.

Фактори вибору стратегії win-win. Припинення конфлікту із третьою стороною. Роль лідера в процесі управління конфліктом. Методи, які використовує керівник для управління та припинення конфлікту. Можливі наслідки конфлікту. Стрес як наслідок конфлікту. Техніки управління емоціями.

Тема 7. Психологічний обмін

7.1. Основи психологічного обміну.

Психологічний обмін як механізм групової динаміки. Групові процеси. Масові соціально-психологічні явища.

7.2. Груповий розвиток.

Феномен групового розвитку. Умови створення ефективних груп. Групова згуртованість. Соціально-психологічний клімат у колективі. Соціально-психологічні процеси в групі та групові ролі.

Перелік практичних (семінарських) завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 Завдання 1	Семінар на тему «Особливості управлінської праці».
Тема 1 Завдання 2	Практичне (семінарське) заняття на тему «Техніка роботи менеджера».
Тема 1 Завдання 3	Обговорення проблеми «Самооцінка особистості в групі».

Тема 2 Завдання 4	Семінар на тему «Особистість керівника та особистість виконавця: схожість та відмінності».
Тема 2 Завдання 5	Підготовка презентації на тему «Відомі лідери та їх стилі».
Тема 3 Завдання 6	Обговорення етики керівника.
Тема 3 Завдання 7	Ділова гра «Створення іміджу менеджера».
Тема 4 Завдання 8	Обговорення ефективної групи.
Теми 4 Завдання 9	Підготовка до експрес-тесту. Підготовка презентації на тему «Лідерська етика».
Тема 5 Завдання 10	Підготовка творчого завдання «Створення промови за вільною тематикою».
Тема 5 Завдання 11	Застосування методик управління цілеспрямованими та нецілеспрямованими конфліктами ділового рівня.
Тема 6 Завдання 12	Застосування засобів подолання непорозумінь, розбіжностей та об'єктивних причин конфліктів між менеджером і працівником.
Тема 6 Завдання 13	Підготовка презентації на тему: «Типи людей у конфліктах».
Тема 7 Завдання 14	Підготовка до контрольної роботи. Підготовка творчого завдання на тему «Створення портфолію керівника або працівника».

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Теми 1-7	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою
Теми 1-7	Підготовка до експрес-тесту
Теми 1-7	Підготовка до практичних занять
Теми 1-7	Виконання індивідуального завдання (презентація)
Теми 1-7	Підготовка до підсумкової контрольної роботи

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція-дискусія (Теми 1 – 7), робота в малих групах (Теми 1, 4, 6).
Наочні (демонстрація (Теми 1 – 7)).

Практичні (практична робота (Теми 1 – 7), групові роботи (Теми 1, 4, 6), вирішення завдань (Тема 3)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних (семінарських) занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах диференційованого заліку або заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік – сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: презентація (максимальна оцінка – 10 балів (три презентації впродовж семестру, загальна максимальна кількість балів – 30)); компетентнісно-орієнтоване завдання (максимальна оцінка – 5 балів); експрес-тест (максимальна оцінка – 10 балів (два експрес-тести впродовж семестру, загальна максимальна кількість балів – 20)); творче завдання (максимальна оцінка за творче завдання 1 - 10 балів; максимальна оцінка за творче завдання 2 - 15 балів; загальна максимальна кількість - 25 балів); письмова контрольна робота (максимальна оцінка – 20 балів).

Семестровий контроль: залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Організаційна поведінка : навчальний посібник / Т. І. Лепейко, С. В. Лукашев, О. М. Миронова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 156 с. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/14218>

2. Самоменеджмент [Електронний ресурс] : навч. посіб. / С. К. Василик, О. В. Майстренко, К. Р. Немашкало [та ін.] ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (1,29 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 149 с. : іл. - Загол. з титул. екрану. - Бібліогр.: с. 136-144. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26376>

3. Миронова О. М. Конфліктологія : навчальний посібник / О. М.

Миронова, О.В. Мазоренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 168 с. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/7479>

Додаткова

4. Barkova, K., & Melnik, A. (2023). Organisational culture as factor of effectiveness in team building. *Development management*, 21(1), 19-26. – Access mode: <http://doi.org/10.57111/devt/1.2023.19>

5. Myronova O. Organizational culture as a motivation factor under the conditions of the martial state / О. Myronova, О. Mazorenko // *Економіка та суспільство*. – 2023. – Вип. 52. – Access mode: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30497>

6. Myronova O. M. Improving the level of organizational culture in companies due to the conflict reduction / О. М. Myronova // *Економіка та суспільство*. – 2021. – № 25. – Access mode: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25952>

7. Blyznyuk T. Theoretical aspects of branding for the development of brand management strategy at Ukrainian enterprises / Т. Blyznyuk, О. Maistrenko // *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. – 2023. – Vol. 8. – № 1. – P. 150 – 158. – Access mode: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29554>

8. Blyznyuk T. Assesment of leadership development: cross-cultural aspects / Т. Blyznyuk // *Економіка та суспільство*. – 2022. – № 35. – Access mode: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27685>